

ג א סמג עשין דרענן כג:

תורה אור השלם

- 1 אך בשרו עליו יקאב ונפשו עליו האבל: איוב יד כב
- 2 וקשב העפר על הארץ כשהיה הרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה: קהלת יב ו
- 3 יקאב שלום יגורו על משכבותם הלקי נבחו: ישעיהו יג ב
- 4 וקום אדם לירדפה ולבקש את נפשו והקיה נפש אדני צדוה בצרות התיים את אלהיך ואת נפש איביך יקלענה בתוך קח הקלע:
- 5 שמואל א כה כט
- 6 ותי בשרים לב מרפא ורקב עצמות קנאה:
- 7 וידעתם כי אני בפתחי את קברותיכם ובהעלותי אתכם מקברותיכם עמי:
- 8 בועת אפיך תאכל לרעם עד שובך אל האדמה כי מופנה לקחת בי נפש אתה ואל עפר תשוב:

בראשית ג טז

מוסף תוספות

א. בשלמא דרפן רחוי אורחא למיעבד לפי שעה כרי להתר הטובה והמבוי [אבל]. מוס' הא"ש סנהדרין מן ד"ה משפסם. ב. איהו דופק, שהגולל נשען עליו, אבל מוס' הא"ש סנהדרין מן ד"ה מושפסם. ג. של שמואלו מוס' תנאים ד' ד"ה ע"ד. ד. ע"ד שהיה הצי לגוב. מוס' נכנסו יט: ד"ה מדלגין. ה. ואפי' הכי. מוס' נכנסו מלגול. ו. ע"ד. כדאמרי' בפ' בהמה המקשה (חולין ע"ב) דרביעי' דם הבא מב' מותם טמא, ומפקינן ליה מעל כל נפשות מת לא יבא. מוס' נכנסו יט: ד"ה מדלגין. ז. דכל דברי המקביל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה, אי"כ טמא באהל. מוס' נכנסו יט: ד"ה מדלגין.

רב נסים גאון

אלו ואלו נמסרין לדומה הללו יש להן מנוח והללו אין להן מנוח. בפרק כל ישראל יש להם חלק (סנהדרין דף ע"ד גרסינן א"ר יוחנן אוחי מלאך שהוא מנוחה על הרוחות דומה שמו, וכבר הוזכרו אותו בברכות.

סליק שואל אדם

עך שיסתם הגולל. ככל מקום מפרש רש"י דגולל הוא כסוי ארונו של מת ודופק דף שנמוך מלידו ונקרא דופק על שם שהמת דופק שם כמו חמיכה גופה מיהו סימן אי דלדפקא אי דלטמא כפרק אלו מלאות (ב"מ דף כג):

דופקת ואין נראה לר"מ מדלמנר בצרכות פרק מי שמנו (דף יט: ושם) מדלגים היינו ע"ג ארונו לקראת מלכי אומות העולם ואי ארון היינו גולל ודופק היאך היו מדלגין עליו והלא גולל ודופק נמטמאין צאהל כדלמנר בחולין כפרק העור והרטוב (דף קט:): גולל ודופק נמטמא כמגע וצאהל ואינו נמטמא כמגע ועוד דלמנר צעירובין (דף טו:): כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא גולל לקבר ולא דופק לסוכה ולא למי למצוי ואי כפי' הקונט' וכי דרך לעשות כסוי ארון מצעלי חיים ועוד כפרק צהמה המקשה (חולין ע"ג).

מרבין (ה) דופק מדמטמא מדמכבי על פני השדה ולפי' הקונטרס הוא מונח כפרקע דהיינו ארון ולא על פני השדה ועוד דתנן במס' אהלות פ"ב (משנה ד') דופק דופקיס טהור ואי כפירוש הקונטרס וכי דרך להניח שני קרשים מימין המת ופירש ר"מ דגולל היינו אכן גדולה שעל ארונו של מת שקורין מצבה וגוללין אותה שם הקרובי' לסימן ולשון גולל נופל צאנן כדכתיב (בראשית כט) וגללו את האצן וגולל אכן אליו תשוב (משל' טו) ודופק הם שתי אצני' שנותנין (ט) אחת לראשו ואחת לרגליו' לזיון ופעמים שעדיין האצן אינה מוכנת לשום שם שנותנין שם צהמה או שום דבר לסימן עד שימלאו אכן והיינו דתנן צעירובין (דף טו:):

דדבר שיש בו רוח חיים אין עושין כו' ובהיאך מדלגין היינו ע"ג ארונו של המת היה שם לא גולל ולא דופק ומחמת המת לא היינו מיטמאים כדמפרש התם שהיה צרוז ארונו (ו) חלל טפח ומרבי נמי שפיר גולל ודופק מעל פני השדה והא דקאמר דופק דופקיס פעמים שמניחים הגולל ע"ג אצן אצנים ועוד מניחין לראש הגולל אצן אחת ולסופו אצן אחרת ולא תקשה לר' יהושע דלמנר כפרק קמח דכחצות (דף ד': ושם) מאימתי חל אצילות משפסם הגולל כמקום שאין גולל מתי חל ד"ל ממי אהדרי אפיהו מנקבא כדלמנר במו"ק (ד' כג) כהנהו דלא אולי צמר שכבא מנו ממי אהדרי אפיהו ויש דוחין ראייה של ר"מ דמאי דמיימי ראייה מדלגין היינו אף על פי שהגולל נמטמא צאהל מ"מ יכולין היינו ללג ולטמא עצמנו בגולל דהא תיאלץ כל טומאה שאין הנזיר מגלח עליה עליו כהן מוזהר עליו וגולל ודופק אין הנזיר מגלח עליהו כדתנן במסכת מזיר פרק כ"ג (דף נ"ד) ואמר ר"מ דמשצפתא היא דמסכת שמחות דהא הש"ס

עליו האצן כל זמן שיש לו בשר יש לו נפש כל חיות להצין: **וישוב העפר**. גופו קרוי עפר ומשכב אל הארץ כשהיה מיד והרוח תשוב שאין בו רוח עוד: **אשר נסנה**. קרא יתירא הוא לידרש הוי זהיר שמשצנה אליו כמה שנתנה לך נקיה צלי עון: **כלי יענה לאוצר**. להצניען אף זו תינתן תחת כסא הכבוד: **לכוסם**. ללצנן. אף זו לניהנס לצורפה שם: **צבים האסורים**. כמחך צלא אורה ושלום: **כף הקלע**. רחב הלצועה שנותן האצן למוכה לקלע עשויה כעין כף: **צלור חיים וגו'**. את ה' אלהיך עמו ככסאו: **וזממום**. כמו זממא דפרזלא (לעיל דף נ"א): **תבשות צבית הסוהר**: אלו ואלו. **רשעים וציונים**: **לדומה**. מלאך הממונה על הרוחות: **דהו עפרא**. אפילו לדיקים נקבדים ונעשים אפר' (ט): **קפולא**. מופרים: **נחר צבו** (ט) **רבי אחאי**. שהיה נקבר שם: **דלא ידענא ליה**. ואינו חש לדבריו: **מי שיש לו קנאה**. ומחרות על מצרו: **עצמותו מרקיעים**. ועליו נאמר וישבו אל העפר: **ליקום מר לגוויה** (א). **יבא אדוני לביס**: **צפסחי**. צעלומי. עד שיעלנו הקדוש ברוך הוא מקברותינו אין לנו רשות לעלות: **והא כסיז ואל עפר פסוב**. והאי ליכא למימר צרשעים לחודייהו דכל קללומי של אדה"ר כל דרומי שוין צהן: **אוצא עמיא**. צעל אוב שמשתמש צעממות. טמיא צלשון ארמי עלמות וכן פירש רב האי צפירושו של טהרות' צית שהוא מלא טמיא מלא עצמות' (ט): **צנגיאל**. כן קורין למכשפות של אוב צלשון ארמי: **אס**

כל יומא. ז' ימי אצילות: **גולל**. הוא כסוי שנותנים על ארונו: **ונפשו** **עליו האצן**. כל זמן שיש לו בשר יש לו נפש כל חיות להצין: **וישוב העפר**. גופו קרוי עפר ומשכב אל הארץ כשהיה מיד והרוח תשוב שאין בו רוח עוד: **אשר נסנה**. קרא יתירא הוא לידרש הוי זהיר שמשצנה אליו כמה שנתנה לך נקיה צלי עון: **כלי יענה לאוצר**. להצניען אף זו תינתן תחת כסא הכבוד: **לכוסם**. ללצנן. אף זו לניהנס לצורפה שם: **צבים האסורים**. כמחך צלא אורה ושלום: **כף הקלע**. רחב הלצועה שנותן האצן למוכה לקלע עשויה כעין כף: **צלור חיים וגו'**. את ה' אלהיך עמו ככסאו: **וזממום**. כמו זממא דפרזלא (לעיל דף נ"א): **תבשות צבית הסוהר**: אלו ואלו. **רשעים וציונים**: **לדומה**. מלאך הממונה על הרוחות: **דהו עפרא**. אפילו לדיקים נקבדים ונעשים אפר' (ט): **קפולא**. מופרים: **נחר צבו** (ט) **רבי אחאי**. שהיה נקבר שם: **דלא ידענא ליה**. ואינו חש לדבריו: **מי שיש לו קנאה**. ומחרות על מצרו: **עצמותו מרקיעים**. ועליו נאמר וישבו אל העפר: **ליקום מר לגוויה** (א). **יבא אדוני לביס**: **צפסחי**. צעלומי. עד שיעלנו הקדוש ברוך הוא מקברותינו אין לנו רשות לעלות: **והא כסיז ואל עפר פסוב**. והאי ליכא למימר צרשעים לחודייהו דכל קללומי של אדה"ר כל דרומי שוין צהן: **אוצא עמיא**. צעל אוב שמשתמש צעממות. טמיא צלשון ארמי עלמות וכן פירש רב האי צפירושו של טהרות' צית שהוא מלא טמיא מלא עצמות' (ט): **צנגיאל**. כן קורין למכשפות של אוב צלשון ארמי: **אס**

כל יומא. ז' ימי אצילות: **גולל**. הוא כסוי שנותנים על ארונו: **ונפשו** **עליו האצן**. כל זמן שיש לו בשר יש לו נפש כל חיות להצין: **וישוב העפר**. גופו קרוי עפר ומשכב אל הארץ כשהיה מיד והרוח תשוב שאין בו רוח עוד: **אשר נסנה**. קרא יתירא הוא לידרש הוי זהיר שמשצנה אליו כמה שנתנה לך נקיה צלי עון: **כלי יענה לאוצר**. להצניען אף זו תינתן תחת כסא הכבוד: **לכוסם**. ללצנן. אף זו לניהנס לצורפה שם: **צבים האסורים**. כמחך צלא אורה ושלום: **כף הקלע**. רחב הלצועה שנותן האצן למוכה לקלע עשויה כעין כף: **צלור חיים וגו'**. את ה' אלהיך עמו ככסאו: **וזממום**. כמו זממא דפרזלא (לעיל דף נ"א): **תבשות צבית הסוהר**: אלו ואלו. **רשעים וציונים**: **לדומה**. מלאך הממונה על הרוחות: **דהו עפרא**. אפילו לדיקים נקבדים ונעשים אפר' (ט): **קפולא**. מופרים: **נחר צבו** (ט) **רבי אחאי**. שהיה נקבר שם: **דלא ידענא ליה**. ואינו חש לדבריו: **מי שיש לו קנאה**. ומחרות על מצרו: **עצמותו מרקיעים**. ועליו נאמר וישבו אל העפר: **ליקום מר לגוויה** (א). **יבא אדוני לביס**: **צפסחי**. צעלומי. עד שיעלנו הקדוש ברוך הוא מקברותינו אין לנו רשות לעלות: **והא כסיז ואל עפר פסוב**. והאי ליכא למימר צרשעים לחודייהו דכל קללומי של אדה"ר כל דרומי שוין צהן: **אוצא עמיא**. צעל אוב שמשתמש צעממות. טמיא צלשון ארמי עלמות וכן פירש רב האי צפירושו של טהרות' צית שהוא מלא טמיא מלא עצמות' (ט): **צנגיאל**. כן קורין למכשפות של אוב צלשון ארמי: **אס**

הגהות הב"ח

- (א) גבי' ארבע סיבגא. כ"ב
- לומר כי סיבגא: (ב) רש"י
- דיה נחר צבו עבר בהו רבי אחאי: (ג) ד"ה ליקום מר לגוויה דבייתא יבא: (ד) רוב' ד"ה עד שפסום וכו' מרבין גולל ודופק דמטמא: (ה) בא"ד שנותנין אחת לראשו. כ"ב פי' לנאשו ולרגליו של גולל וכן הוא בתוספות פי"ק דמנוח דף ד' וע"ש כפרק מי שמתו דף יט: (ו) בא"ד צרוז ארונוט שלהם חלל טפח:

גליון הש"ס

גבי' על גופן של רשעים הוא אובר אין שלום אבר אחרו פל'ל: שם כל מי שיש לו קנאה בלבו. ע"י כ"ב דף ח ע"א מוס' ד"ה צענה:

רבינו הגנאל

בגישה שם ידו עליו מלשון נגששה.

ערוך דרביעי' דם אין הנזיר מגלח עליו' כדתנן התם צנוזר' (ט) וכהן מוזהר' (ט) ואם הצרייתא צהש"ס הוה פריך עלה ומשצב לה כדאשכחין כהמה דוכתיב דמשצב להו ואפילו היא מתרצתא אכתי היאך מדלגין הלא מחמת המת היו מיטמאים והגולל ודופק לא היו מוולגין' ומה שהציא ראייה מעירובין יש דוחין דלע"פ שאין רגילות לעשות כסוי ארון מצעלי חיים כמה דצרים אשכחן דלא שכימי ומיירי צהו הש"ס להראות לנו דהין ודרוש וקבל שכר כדלמנר' צצהמה המקשה (חולין דף ע"ג) צלעמו חולדה והוציאתו והניסמו והקיאתו וילא מאליו מהו הדציק שני רחמים וילא מהו וככנס לזה מהו ואף על פי שזה לא יהיה לעולם ועוד מקשינן לפירוש ר"מ מדמני צהדיא צתוספתא להללות כפרק אמר רבי יהודה שתי אצנים גדולות שעשאן גולל לקבר המאהיל על גבי שנייה טהור מפני שיש לטומאה דרך שתלא ומה דרך שתלא שייך לפירוש ר"מ וצערון פירש צענין אחר צערן גלל וכפירושו יתכן מה צתוספתא' : ונשמחו